

fantes, non ista morte notissima quæ a corpore animam separat, sed ea morte qua tenebantur omnes, pro quibus mortuus est Christus. « Scimus enim, ait Apostolus, » (quod a nobis sæpissime repetendum est), quoniam » unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt : » et pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt, jam non » sibi vivant, sed ei qui pro omnibus mortuus est, et re- » surrexit ¹. » Illi ergo vivunt, pro quibus ut vivant, mortuus est qui vivebat. Quod apertius ita dicitur : Illi sunt a mortis vinculo liberi, pro quibus mortuus est inter mortuos liber ². Vel sic multo apertius : Illi sunt liberati a peccato, pro quibus mortuus est qui nunquam fuerat in peccato. Et cum semel sit mortuus, tamen pro unoquoque tunc moritur, quando in ejus morte, quantælibet ætatis fuerit, baptizatur : id est, tunc ei proderit mors ejus qui fuit sine peccato, quando in ejus morte baptizatus mortuus fuerit etiam ipse peccato, qui mortuus fuerat in peccato.

XLIX. Ingeris Apostoli testimonium, ubi ait, « Nolite » errare, neque fornicarii, neque simulacris servientes ³, » cætera, quibus commemoratis, concludit quod regnum Dei non possidebunt. Sed agunt talia qui concupiscentiæ, quam laudas, motibus ad mala et turpia quæque consentiunt. Quod ergo ait, « Et hæc quidem fuistis, sed » abluti estis, sed sanctificati estis ⁴ : » mutatos eos dixit in melius, non ut ea carerent, quod in hac vita fieri non potest; sed ut ei non obedirent, quod in bona vita fieri potest; atque ut ab eo, quo erant vinculo ejus obnoxii, liberatos se esse cognoscerent, quod nisi regeneratione fieri non potest. Tu autem, qui putas, « Quod si malum esset concupiscentia, careret ea qui baptizatur, » multum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo. Quod

¹ 2 Cor. v, 14. — ² Psal. lxxxvii, 6. — ³ 1 Cor. vi, 9. — ⁴ Ibid. 11.

planius ita dicitur : Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Numquid enim caret corruptione corporis? An non est malum quod aggravat animam? et erravit qui dixit : « Corpus enim corruptibile aggravat animam ¹? Nunquid caret ignorantiae malo, per quod a nescientibus innumerabilia perpetrantur mala? An parvum malum est, per quod homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei? De baptizatis nempe dicebat Apostolus, Animalis » homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei; stultitia est » enim illi, et non potest scire, quoniam spiritualiter dijudi- » catur ². » Deinde paulo post, « Et ego, inquit, fratres, non » potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnali- » bus : quasi parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, » non escam. Nondum enim poteratis : sed nec adhuc » quidem potestis; adhuc enim estis carnales. Cum enim » sint inter vos æmulatio et contentio, nonne carnales es- » tis, et secundum hominem ambulatis ³? » Vide quæ dicat mala de ignorantiae malo venientia. Et puto quod non de catechumenis ista dicebat. Parvuli quippe in Christo quomodo essent, nisi jam renati essent? Quod si nondum credis, quid eis post pauca dicat, attende : « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habi- » tat in vobis ⁴? » An adhuc dubitabis, vel negabis, non eos potuisse esse templum Dei, in quo habitaret Spiritus Dei, nisi baptizatos? Saltem ergo illud respice quod eis dixit : « Numquid in nomine Pauli baptizati estis ⁵? » Non igitur caruerant tanto ignorantiae malo in lavacro regenerationis, ubi tamen omnibus caruerant sine dubitatione peccatis. Et per hoc ignorantiae malum templo Dei, in quo habitabat Spiritus Dei, stultitia erant quæ sunt Spiritus Dei ⁶. Sed de die in diem si proficerent, et in quod

¹ Sap. ix, 15. — ² 1 Cor. ii, 14. — ³ Id. iii, 1. — ⁴ Ibid. 16. — ⁵ Id. 1, 13. — ⁶ Id. 11, 14.

pervenerant in eo ambularent, sana profecto accedente doctrina minueretur hoc malum. Credamus etiam non tantum minui, verumetiam in hac vita posset consumi: tamen post baptismum; numquid in baptismo? Concupiscentiam vero quis ambigat in hac vita posse minui, non posse consumi?

L. Horum itaque malorum præteritus omnis reatus sacro fonte diluitur. Remittuntur ergo in renascentibus, minuuntur in proficientibus. Ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente; concupiscentia minuitur charitate magis magisque fervente. Nihil boni horum duorum est a nobis. Non enim spiritum hujus mundi accepimus¹, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. Ex hoc autem concupiscentia pejor est quam ignorantia, quia ignorantia sine concupiscentia minus peccat; concupiscentia vero sine ignorantia gravius peccat. Et nescire malum, non semper est malum: concupiscere autem malum, semper est malum. Bonum quoque ipsum utiliter aliquando ignoratur, ut opportune sciatur: nullo autem modo fieri potest, ut carnali concupiscentia bonum hominis concupiscatur: quandoquidem nec ipsa proles libidine corporis, sed voluntate animi concupiscitur, quamvis non sine libidine corporis seminetur. De hac quippe agimus concupiscentia, qua caro concupiscit adversus spiritum; non de illa bona, qua spiritus concupiscit adversus carnem, et qua concupiscitur continentia, per quam concupiscentia vincatur². Hac ergo concupiscentia carnis nunquam concupiscitur hominis ullum bonum, si voluptas carnis non est hominis bonum. Si autem, ut aliquo loco significasti, « Placet tibi secta Dinomachi, honestatem voluptatemque conjungens; » quod philo-

¹ 1 Cor. II, 12. — ² Galat. V, 17.

sophi quoque hujus mundi qui honestiores videbantur, Scyllæum bonum esse dixerunt, ex humana scilicet natura belluinaque compactum: si hoc ergo monstrum tua opinione sectaris; satis est nobis, quod confiteris aliam esse illicitam, aliam licitam voluptatem. Ac per hoc mala est concupiscentia quæ indifferenter utrumque appetit, nisi ab illicita voluptate licita voluptate frenetur. Hoc autem malum non in baptismo ponitur: sed baptizatis per gratiam regenerationis ab ejus obligatione jam liberis, ne ad illicita pertrahat, salubriter vincitur. Ut autem resurrectionis tempore non sit omnino in vivente corpore nec dolente, præmium est eorum qui contra eam fideliter certaverunt, qui languore sanato immortalitate beatissima vestientur. In eis vero qui non ad vitam resurgent, non feliciter, sed pœnaliter non erit: non quia tunc ab ea quisquam mundabitur, sed quia tunc malis non in delectamenta excitabitur; sed in tormenta vertetur.

LI. Jam videamus illud excellentissimum acumen tuum, quo vidisti quemadmodum refelleres quod a me dictum est¹, « Dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur; quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen. » Adversus hæc mea verba sic argumentaris homo acutissimus, « Tanquam ipsam concupiscentiam dixerim per baptismum reatu liberari; » quoniam dixi « Reatu suo jam soluto: » velut suo dixerim, quo ipsa rea est, eoque soluto illa permaneat absoluta. Quod utique si sensissem, profecto eam malam esse non dicerem, sed fuisse. Ac per hoc secundum mirabilem intelligentiam tuam, quando audis in aliquo homicidii reatum solutum, non hominem, sed ipsum homicidium a reatu existimas absolutum. Sic

¹ Lib. I. de Nupt. cap. 25.

intelligat quis, nisi qui non erubescit laudare, cum qua compellitur dimicare? Et quomodo te jactas et exultas in redarguendo istam sententiam, non meam plane, sed tuam. Talia quippe dicis, qualia dicenda sunt in eos, qui per baptismum sanctificatam et fidelem factam concupiscentiam carnis affirmant in eis, in quibus regeneratis manet tamen. Sed hoc tibi potius qui eam bonam prædicas, convenit dicere: « Ut bono ejus naturali, sicut infantibus dicitis, Bonum sanctificationis accedat, » et sit carnis concupiscentia sancta Dei filia. Nos autem qui eam malam dicimus, et manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa erat rea, (neque enim aliqua persona est,) sed quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus atque vacuatus; absit ut dicamus sanctificari, cum qua necesse habent regenerati, si non in vacuum Dei gratiam susceperunt, intestino quodam bello tanquam cum hoste configere, et ab ea peste desiderare atque optare sanari.

LII. Nam si propterea dicis, nulla mala remanere in baptizatis, ne ipsa mala baptizata et sanctificata credantur; vide quanta te sequatur absurditas. Si enim quidquid est in homine quando baptizatur, baptizari et sanctificari putandum est; dicturus es et ipsa in illo baptizari et sanctificari, quæ in intestinis et vesica sunt per digestionem corporis egerenda. Dicturus es baptizari et sanctificari hominem in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum gravidam necessitas cogat; et ideo baptizari jam non debere qui nascitur. Postremo dicturus es et ipsas baptizari et sanctificari febres, quando baptizantur ægroti; ac per hoc baptizari et sanctificari etiam opera diaboli: velut si mulier illa baptizaretur ante quam curaretur¹, quam Satanas in infirmitate alli-

¹ Luc. XIII, 11.

gaverit per decem et octo annos. Quid de malis ipsius animi loquar? Cogita quantum mali sit, stultitiam putare quæ sunt Spiritus Dei¹: et tamen tales erant, quos Apostolus alebat lacte², non cibo. Numquid et stultitiæ illius tam magnum malum, quia non fuerat baptismate ablatum, baptizatum sanctificatumque dicturus es? Sic ergo et concupiscentia, quæ manet oppugnanda atque sananda, quamvis in baptismo dimissa sint cuncta omnino peccata, non solum non sanctificatur, sed potius ne sanctificatos æternæ morti obnoxios possit tenere, evacuatur: quia et illi qui lacte alebantur, non solido cibo, et adhuc erant animales, non percipientes quæ sunt Spiritus Dei, quoniam stultitia illis adhuc erat; si in illa mentis ætate, non carnis, de corpore exissent, in qua ætate novi homines appellabantur parvuli in Christo, nullo reatu stultitiæ illius tenerentur: quia hoc eis beneficium fuerat regeneratione collatum, ut omnium malorum, quibus et postea vel moriendo vel proficiendo fuerant exuendi, reatus continuo solveretur remissione peccatorum omnium, nondum omnium sanitate morborum. Qui tamen reatus teneat necesse est eum, qui secundum carnem generatur; quia non nisi ei remittitur, qui secundum spiritum regeneratur. A morte quippe justissimæ damnationis per unum Mediatorem Dei et hominum liberatur genus humanum, non a morte corporis tantum, sed a morte qua mortui sunt, pro quibus unus mortuus est. « Et quia pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt³. »

LIII. Quod vero te libuit tam multum de qualitatibus differentia disputare, quia ego semel nominavi qualitatem, dicens⁴: « Non substantialiter manere concupis-

¹ 1 Cor. II, 14. — ² 1 Id. III, 2. — ³ 2 Cor. V, 14. — ⁴ Lib. I. de Nupt. cap. 25.

centiam, sicut corpus aliquod aut spiritum; sed esse affectionem quamdam malæ qualitatis, sicut est languor; » ita-ne nihil ad rem pertinere non sentis? Primo enim dicis, « Me mutasse sententiam, et immemorem totius libri mei professum fuisse substantiam esse libidinem. » Re vera evoluto et enucleato libro meo non es reperiturus me libidinem substantiam dixisse vel semel. Dixerunt eam quidam philosophi partem animi esse vitiosam: et utique pars animi substantia est, quia substantia est ipse animus. Sed ego ipsum vitium, quo animus vel ulla pars ejus isto modo vitiosa est, libidinem dico, ut omni vitio sanato salva sit tota substantia. Quia et illi philosophi locutione tropica mihi videntur vitiosam partem animi appellasse libidinem, in qua parte est vitium quod vocatur libido, sicut appellatur domus pro eis qui sunt in domo.

LIV. Deinde te nimis acutis dialecticorum telis incautius exercendo, nosque jactantius territando, sectam vestram lethaliter vulnerasti. Dividens quippe atque definiens vel etiam describens differentias qualitatum, inter cætera: « Tertia species qualitatis est, inquis, affectio et affectionalis qualitas. Affectio autem in qualitate ob hoc ponitur, ais, quia principium qualitatum est; cui etiam reputantur ad momentum accedentes recedentesque aut animi aut corporis passiones. Affectionalis vero qualitas, inquis, omnibus quibus evenerit, ex majoribus orta causis ita inhærescit, ut aut magnis molitionibus, aut nullis omnino separetur. » Hæc quidem satis explicasti scientibus: sed quia contemnendi non sunt, qui lecturi libros nostros disciplinæ hujus ignari sunt; quod deesse video, faciam ut a me illustrentur exemplis. Quantum ad animum attinet; affectio est timere, affectionalis qualitas timidum esse: sicut aliud est iratus, aliud ira-

cundus; aliud ebrius, aliud ebriosus: ille affectiones, istæ affectionales sunt qualitates. Quantum autem ad corpus, sicut aliud est pallens, aliud pallidus; aliud rubens, aliud rubicundus: et si qua hujusmodi, quorum plurimidesunt usitata vocabula. Cum itaque dixeris, « Affectionalem qualitatem ortam ex majoribus causis, atque ita inhærescere, ut aut magnis molitionibus, aut nullis separetur: » quando secundum eam dicitur animus malus, vel potius homo malus; nonne metuis, ne voluntas bona aut non ibi esse possit, aut valere nihil possit? Nonne concedis, hominem miserum, quicumque ille sit vel fuerit, certe adversus talem clamasse qualitatem, « Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio¹? » Hic saltem fatemini esse istorum verborum gemitum necessarium: « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum². »

LV. Quapropter quantolibet te adversus oculos imperitorum dialectico tegmine involvas, manifesta veritate nudaberis. Ego tanquam valetudinem malam ex origine vitiatam ingenitum esse homini dico vitium, quo caro concupiscit adversus spiritum; et hoc malo bene uti pudica conjugia³, cum eo utuntur generandi causa; sed isto mali usu bono laudari utentem, non ipsum malum. Neque enim malum ipsum est innocens, sed homo, qui facit ut malum suum, quo bene utitur, ei nocere non possit. Sicut mors, cum sit supplicium peccatoris, bono mali usu accedente fit meritum martyris. Percipitur autem in baptisate christiano perfecta novitas, et perfecta sanitas ab eis malis nostris quibus eramus rei; non ab eis cum quibus adhuc confligendum est ne simus rei; cum et ipsa in nobis sint, nec aliena, sed nostra sint. Nam et

¹ Rom. vii, 18. — ² Ibid. 24. — ³ Galat. v, 17.

vinolentiæ consuetudini utique malæ, quam sibi homines fecerunt, non nascendo traxerunt, resistunt post baptismum, ne eos ad mala solita pertrahat: et tamen malo resistitur, dum concupiscentiæ per continentiam denegatur, quod per consuetudinem concupiscitur. Unde etiam contra istam genitalium concupiscentiam, quæ ingenta nobis est per originale peccatum, vehementius vidua quam virgo; vehementius meretrix quando casta esse voluerit, quam quæ semper fuit casta, confligit; et tanto amplius in ea superanda voluntas laborabit, quanto majores ei consuetudo vires dedit. Ex isto et cum isto hominis malo nascitur homo: quod malum per se ipsum tam magnum est, et ad hominis damnationem atque a regno Dei separationem tantum habet obligationis, ut etiam si de parentibus regeneratis trahatur, non nisi quemadmodum in illis sola regeneratione solvatur, atque isto unico remedio præpositus mortis a prole pellatur, quo a parentibus est pulsus. Qualitas autem mali non in substantiam de substantia tanquam de loco in locum migrat, ut deserat ubi erat, et quæ fuit ibi, ipsa sit alibi; sed alia ejusdem generis, quodam operante contagio, quod etiam de morbidis parentum corporibus solet evenire nascentibus.

LVI. Quid autem dicere voluisti, quasi « Claudens (ut loqueris) Aristotelis palæstram, ut inde ad sacras litteras revertaris? » Ais enim: « Sensus est igitur concupiscentia, et mala qualitas non est: ergo quando minuitur concupiscentia, sensus minuitur. » An non per concupiscentiam castitatis et continentiae quotidie carnis concupiscentia magis magisque minuitur? Vellem itaque mihi diceres, utrum a morbo fornicationis sanior non fiat, quem fornicari minus minusque delectat; quamvis opus illud malum una conversione sibi amputaverit, nec

unquam hoc fecerit ex quo lavacrum regenerationis accepit. Itemque post consuetudinem vinolentiæ baptizatus, et nunquam se deinceps prorsus inebrians, vellent diceres, utrum ab isto morbo non fiat in dies sanior quam fuerat, cum potationis gurgitem minus minusque desiderat quam solebat. Sensus est igitur, non ipsa concupiscentia, sed ille potius quo nos eam majorem minoremve habere sentimus: sicut in corporis passionibus non sensus est dolor, sed ille sensus est quo sentitur dolor; nec sensus est morbus, sed ille sensus est quo nos morbum habere sentimus. Porro si continuo fit bonus, et utique bona qualitate fit bonus, qui fornicationi vinolentiæque renuntians ab hujusmodi operibus se se abstinet; nonne recte audit, « Ecce sanus factus es, jam » noli peccare¹: » recteque appellatur castus et sobrius? Deinde si propectu concupiscentiæ bonæ, qua concupiscentias malas fornicandi potandique debellat, talis efficitur, qualis recenti conversione nondum fuit, ut illorum in eo desideria peccatorum minus minusque moveantur, ut adversus ea mala non tanta quanta prius exerceat, sed minora certamina, non virtutum diminutione, sed hostium; nec deficiente pugna, sed crescente victoria, dubitabis eum pronuntiare meliorem? Unde obsecro, nisi quia bona qualitas aucta, et mala minuta est? Auctum est igitur quo bonus esse coepit, minutum est quo malus fuit; et hoc egit post baptismum, non peregit in baptismo. Ita quamvis ibi peracta fuerit plena peccatorum remissio: remansit tamen, qua proficeretur in melius adversus catervas desideriorum malorum in nobis ipsis utique tumultuantium vigilanter exerenda et instanter exercenda luctatio, propter quam dicitur etiam baptizatis, « Mortificate membra vestra quæ sunt super ter-

¹ Joan. v, 14.

» ram¹ : » et, « Si spiritu facta carnis mortificaveritis, » vivetis² : » et, « Exuite vos veterem hominem³. » Nempe dicuntur hæc magna consensione veritatis, nulla reprehensione baptismatis.

LVII. Si ergo nolis esse contentiosus, puto quod jam videas quam recte intelligatur, quod aliter conaris exponere, quod Propheta cum dixisset: « Qui propitius fit » omnibus iniquitatibus tuis⁴; » quod fit utique remissione omnium peccatorum: continuo subjecit⁵, « Qui sanat » omnes languores tuos: » ea mala volens intelligi, cum quibus donec sanentur, vel quantum possunt in hac vita magis magisque minuuntur, non quiescunt intestina bella sanctorum. Neque enim nullus est languor, quo caro concupiscit adversus spiritum, etiam manente virtute castitatis invicta. Si nullus languor est, non ergo adversus eum spiritus concupiscat. Ad hoc enim concupiscit, ut si non potest non certandi, saltem non consentiendi obtineat sanitatem. Hoc quippe unde nunc agimus, quod nobis resistere sentimus in nobis, aut aliena est natura separanda, aut nostra sananda. Si alienam dicimus separandam, Manichæis favemus. Fateamur ergo nostram esse sanandam, ut Manichæos simul Pelagianosque vitemus.

LVIII. Hoc « Ergo generi humano inflictum vulnus a diabolo, quidquid per illud nascitur, cogit esse sub diabolo, tanquam de suo frutice fructum jure decerpat⁶. » Hæc verba de libro meo tibi refellenda posuisti: quibus ita insidiaris, tanquam « Naturæ humanæ auctorem dixerim diabolum, et ipsius qua homo constat substantiæ conditorem⁷: » quasi vulnus in corpore possis appellare substantiam. Sed si propterea me putas dixisse diabolum

¹ Coloss. III, 5. — ² Rom. VIII, 13. — ³ Coloss. III, 9. — ⁴ Psal. CII, 3. — ⁶ Lib. I. de Nupt. c. 25. — ⁷ Ibid. 23.

substantiæ conditorem, quia in ea similitudine quæ a me adhibita est, fruticem dixi; frutex quippe nullo dubitante substantia est: cur usque adeo te vel ostendis vel fingis indoctum, ut eis rebus quæ substantiæ non sunt, adhibendas de substantiis similitudines non existimes? Nisi forte et ipsi Domino dialectice calumniaberis, quia dixit, « Arbor bona bonos fructus facit, et arbor mala » malos fructus facit¹. » Quis enim malitiam sive bonitatem, vel opera bona seu mala, quos velut fructus illarum arborum voluit intelligi, dicat esse substantias, nisi nesciens quid loquatur? Quis vero arbores et earum fructus neget esse substantias, si novit quod loquitur? De his ergo rebus quæ substantiæ sunt, videmus adhibitas similitudines eis rebus quæ non sunt substantiæ. Quod si arbor bona vel mala, non bonitas hominis vel malitia, sed ipsi homines accipiendi sunt, in quibus subjectis istas esse intelligimus qualitates, bonitatem scilicet in homine bono, malitiamque in homine malo, ut ipse substantiæ sint arbores, id est, ipsi homines; certe fructus eorum, (quæ nihil aliud quam opera intelliguntur,) nemo nisi imperitus dicit esse substantias: cum omnium arborum fructus, unde istæ similitudines datæ sunt, nemo nisi imperitus neget esse substantias. Ac per hoc ei rei quæ non est substantia, fas est adhibere similitudinem de substantia. Propter quod ego vitio, quod generi humano diabolus tanquam vulnus infixit, quamvis nullo modo substantia sit, recte tamen adhibui de substantia similitudinem, ut fruticem dicerem, et fructus ejus vitia etiam illa cum quibus homines, vobis quidem negantibus, sed veritate convincente, nascuntur, et ex quibus in æternum Dei regno percunt, si veritate liberante non renascuntur.

¹ Matth. VII, 17.